

Samræða við flokksformann javnaðarflokksins Atla Dam. 2. partur:

Tey stóru málini

Sum vit søgdu frá í fyrra parti av samrøðuni við Atla Dam, fara vit hesaferð at nema eitt sindur við tey størru málini, sum framd eru.

— Eitt hitt seinasta mál, sum varð samtykt, áðrenn tingið fór heim, var landabankamálið. Hvi hevur tú lagt so stóran dent á at fáa framt hetta mál?

— Við landsbankanum meti eg, at tí almenna er veittur ein týðandi møguleiki til at samskipa tey búskaparligu tiltøkini, sum skulu til í einum nútímans samfelag, sigur Atli Dam, og hann heldur fram:

— Hetta skal ikki skiljast so, at landsbankin er stovnstur til tess at forða privatum banka-virksemi. Tverturimóti, hann kann menna privatbankavirksemi, men hann kann gera tað á ein slíkan hátt, at ein størri partur av ágóðanum kemur samfelagnum til gagns — at øll tey búskaparligu tiltøkini verða samskipað samfelagnum til gagns.

Bankin er stórt sæð eitt amboð, sum teir hava í øllum framkomnum londum. Land okkara er eitt framkomið land við sjálfstøðugum búskapi — at ein slíkan hátt, at tað í mongum eigur at verða sammett við sjálfstøðug lond.

Eg vil bert undirstrika, at hóast hesin bankin kemur at røkja mangar vanligar tjóðbankauppgávur, so kemur hann undir ongum umstøðum at geva út pengaseðlar. — Um onkur skuldi gingið við tí ótta, at vit loysa krónuvirðið frá tí danska, og krónan tiskil verður eins viðbrekin og hon hjá grannunum íslendingum, so er hetta ein stór miskonning.

Virðið á krónuni verður framvegis tað sama sum virðið á donsku krónuni, og teir føroysku peningaseðlarnir verða framhaldandi viðhald frá danska tjóðbankanum.

Landsbankin vil geva landsumstíngini týðandi møguleikar fyrri at samskipa umstíngina av almennum grunnum. Hann skal hava eftirlit við almennum lánunum og hava eftirlit við almennum viðhaldum til vinnulívið. Harafturat skal landsbankin taka ímóti innskoti frá almennum stovnum, postverkinum og bæði

føroyskum og donskum stovnum.

Landsbankin vil tí betri vera førur fyrri í stórum at tryggja privatu bankunum líkviditet, eins og hann íggjøgnum sitt koordinandi samskipandi virksemi verður førur fyrri at forða teimum privatu bankunum at dreina samfelagslíkviditetin yvir í danskar peningastovnar.

Teoretiskt verður tað møguligt hjá privatu bankunum at virka fritt í samband við danskar bankar og eisini at flyta pening tann vegin, men í praksis rokni eg við, at samarbeiðið millum landsbankin og hesar — tað at teir skulu hava møguleikarnar fyrri at tryggja sær líkviditet úr landsbankanum — ger, at tiltøkini mugu vera tey somu frá teirra síðu at taka sær skyldurnar, sum fylgja av samvirkanini við landsbankin.

Landsbankin eitt sosialistiskt tiltak?

— Tað skal ikki vera nekurløyna, at tað er sagt, at landsbankin er eitt sosialistiskt tiltak. Eg meti henda bankan ikki sum eitt sosialistiskt tiltak, men sum eitt neyðugt og hent amboð hjá almennum umstíngini, hjá peningastovnum og privata virkseinum.

Uppskot javnaðarmanna um tjóðartøku av peningaumstínginum í samfelagnum, tað gamla uppskotið um landsbanka liggur langt frá hesum, tí har var ætlað, at allur ágóðin av peningautlánum skuldi koma samfelagnum til góðar. Her er gingin ein millumleið, har tvey endamál verða loyst í senn.

Tað almenna fær meira burturúr virkseinum við sínum egnu pengum, og bankarnir fáa størri trygd í sínum virksemi úti í samfelagnum.

Dagpengaskipan stóran týðning

Hitt málið, sum eg meti hevur ómetaliga stóran týðning, er loysnin av

spurninginum, sum hevur plágað øll, sum hava verið í tímaløntum arbeiði, hetta at undir sjúku mistu tey løn sína. Hetta málið er loyst, og tað er loyst á ein fyrri javnaðarflokkin ógvuliga nøktandi hátt.

Framhaldandi samvinna

— Javnaðarflokkurin hevur við hesum máli sýnt, at tað ber til at uppbyggja nýggja samvinnu við danir á økjum, har henda samvinna ikki hevur verið frammanundan. Tað ber framhaldandi til at loysa stórmál fyrri samfelagið í felag við fíggjarligari lutøku frá danskari síðu. Henda lutøkan, um ein skal tosa um tað í peningi, og tað leggi eg ikki so nógv í, er kortini munandi meira í krónum og oyrum, enn tað sum umstíngin av ávisum málum, sum eru komin á føroyskar hendur kosta, og munandi meira í peningi, enn tað sum tann einasta yvirtøkan sum er framd undir hesum landsstýrinum nevniliga yvirtøkan av postverkinum, kostar.

Kunnu eisini byggja arbeiðið á heimastýrslógina

— Eg haldi, at tað politisk hevur stóran týðning, at javnaðarflokkurin í hesum máli hevur fingið tveir sokallaðar sjálfstýrslókkar, ja annar sokallaður loysingarflokkur, at ganga við til at loysa hetta málið í felag við Danmark. Tað sýnir, at tað slíkir flokkar fáa stjórnarabýrgd, kunnu teir fremja ein realistisk politikk. Eisini kunnu hesir flokkar ganga við til at byggja uppá ta heimastýrslóg, sum hevur virkað sum ein føroysk grundlóg hesi 30 ár.

Eg haldi, at javnaðarflokkurin hevur enn einaferð sýnt skapandi hegni í samvinnuni. Ein skapan, sum aðrir sokallaðir samrísflokkar hava havt ilt við at leggja fram í dagin. Vit hava alto so bæði kunnað tikið føroyskar avgerðir og føroysk mál í føroyskar hendur, samstundis sum mál á hesum somu økjum undir føroyskum avgerðarretti kunnu útbýggjast í samarbeiði við danir. Ein hevur alto brotið tað gamla prinsippið um, at

Tað er av stórum týðningi, at ungdomurin kann stóðast longri í heimbygðini, og tí eiga vit at umhuga enn fleiri útbúgvingartilboð. Eitt av teimum útbúgvingartilboðum, sum skapt eru, er HF m.a. í Suðuroy. Myndin sýnir, hvar HF skeiðið í Vági heldur til.

skalt tú valda fult, skalt tú gjalda fult. Nú ber væl til at lóggeva og fyrisita og kortini vera í felag um at loysa uppgávarnar fíggjarliga.

Hetta er nakað, sum tíðin hevur borið í sær. Hetta er nakað, sum er til fyrimuns fyrri báðar partar, tí danir hava ongan áhuga í at halda uppi einum umstíngarapparati á økjum, sum bert eru galdandi fyrri Føroyar.

Lættari og betri lán til sethúsabygging

Ein týðandi táttur í stevnuskrá javnaðarflokksins er ynkið at beta um møguleikarnar fyrri at seta búgv. Tí er tað stigið, sum nú er tikið fram ímóti at gera tað lættari at veita lán til húsabygging og gera tað lættari hjá fólki at rinda hesi lán aftur í byrjunartíðini. Ikki tí at hetta í seg sjálvt er ein ynskjandi stóða, at fólk skulu búgva til leigu.

Vit vita, at í einum-hvorjum samfelag vil altíð vera eitt tal av fólki, sum ikki fær bygt egin hús av eini hvørji orsök. Annað-

hvørt orka tey tað ikki, ella leggja tey ikki í at hava hesa skipan. Tí má ávíst tal av íbúðum til út-leigan vera tókt í einum hvørjum samfelag. Hetta tal má vera so mikið stórt, at legan av leiguni ikki liggur ov høgt.

Nýggj skattaskipan

— Er nýggja skattaskipanin rættvisari enn tann gamla?

— Tað at fáa eina frægari skattaskipan til vega er ikki lætt. Fatanin av hvussu rættvis skattíng er, vil altíð vera ymisk í einum samfelag, men eg meti persónliga, at tað er ein fyrimunur, at tað slepst undan, at fólk spekulera í ymsum frádráttum. Tað er somuleiðis ein fyrimunur, at fólk stórt sæð verða skattað eftir teirra bruttoinntøku.

At pensiónistar fáa eina munandi lagaligari skattíng, enn tey hava havt frammanundan, er ikki bert ein fyrimunur, men ein rættvisigerð. At vit varðveita møguleikan fyrri at fara yvir til eina kelduskattaskipan er ikki bert ein fyrimunur fyrri tann einstaka, men nakað sum er neyðugt, soleiðis sum

tíðin hevur lagað ynki og krav einstaklingsins andvert tí almenna.

Avskrivningar-møguleikarnir

Eftir er nú at gera nakað meira við avskrivningar-møguleikarnar, sum ikki beinleiðis koma vinnuni til góðar, men einstaklingum, og eftir er nú at tryggja, at sosialar veitingar í øllum forum verða givnar út frá einari bruttoinntøku, alto so har sum tørvurin er og ikki út frá einari fíktivari niðurskrivaðari skattainntøku.

Av øðrum týðningarmiklum, sum framd eru undir hesum landsstýrinum, nevni Atli, havnabyggingar og vegabyggingar sum hava verið ómetaliga stórar, skúla-byggingarnar líka so. Einar 4 ítróttarhøllir eru júst nú áttaðar at fara í gerð.

Fólkaupplýsingini at gagni

Innan fyrri mentunarlívið hevur verið stór útbýgging og stórar útviklingur. Bókasavn er bygt. Útvarpshevi er farið í gerð, og sjónvarpsmálið er komið nærri eini loysn. Á hesum øki verður tó neyðugt, at allar fyriskipanir verða settar í verk, at ikki einstaklingsins fatan av sínum egna umhvørvi verður vanskeplætt av teirri mynd, sum eitt slíkt sjónvarp kann gera.

Vit mugu víðkenna, at hetta er nakað, sum er í øðrum samfeløgum, og hetta er nakað sum eisini kemur higar. Takið er so bert at nýta tað á ein slíkan hátt, at tað verður fólki at gagni, at tað verður fólkaupplýsingini at gagni.

Útbúgving

— Hvat av serligum týðningi er hent á útbúgvingarekinum?

— Desentraliseringin av útbúgvingini, sum byrjaði fyrri nókrum árum síðani, er ferd víðari hesi árin, og tað næsta, sum nú stendur fyrri, er at veita útbúgvingartilboð úti í økinum afturat teimum sum eru í løtuni.

— Eg meti tað hava stóran týðning, at ungdomurin nækur ár fleiri

Framhald á síðu 22